

JOHN LE CARRÉ

ROMAANI

VIIMEINEN HENKÄYS

CRIME
TIME

JOHN LE CARRÉ

ROMAANI

VIIMEINEN HENKÄYS

SUOMENTANUT ILKKA REKIARO

CRIME
TIME

Suomenkielisen laitoksen copyright
© Ilkka Rekiaro ja Docendo 2022

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Englanninkielinen alkuteos *Silverview*
Copyright © The Literary Estate of David Cornwell 2021

Kansi: Jussi Jääskeläinen
Kannen kuva: Pexels
Taitto: Jukka Iivarinen, Taittopalvelu Vitale

ISBN 978-952-382-350-1

Painettu EU:ssa

1

Kymmeneltä sateisena aamuna Lontoon West Endissä väljään anorakkiin pukeutunut nuori nainen villahuivi päässään harppoi määrätietoisesti South Audley Streetillä puhaltavaan vastatuuleen. Hänen nimensä oli Lily, ja hänen ahdistuksensa roihahti ajoittain pöyristykseksi. Hän suojasi silmiään sateelta toisella lapasen peittämällä kädellä ja pälyili tuimana ovi-numeroita. Toisella kädellään hän ohjasi muovikuomurattaita, joissa istui hänen kaksivuotias poikansa Sam. Osa taloista oli niin hienoja, ettei niissä ollut lainkaan numeroita. Toisissa oli, mutta ne olivat täällä aivan väärällä kadulla.

Nainen saapui pramealle ovelle, jonka numero oli maalattu poikkeuksellisen selvästi toiseen pylväaseen, nousi portaat takaperin kiskoen rattaita perässään, katsoi otsa rypyssä summerinappien viereen laitettuja asukkaiden nimiä ja tökkäisi alinta.

”Ole hyvä ja työnnä ovi auki”, kuului ystävällisen naisäänen neuvo kaiuttimesta.

”Minulla on asiaa Proctorille. Hän sanoi, että vain Proctor käy”, Lily tokaisi.

”Stewart on tulossa sinne”, kuului sama tyynttelevä ääni, ja hetken kuluttua ovi avautui ja näkyviin astui silmälasipäinen, osapuilleen viidenkymmenenviiden ikäinen miehenkuikelo,

jonka varsi oli hivenen vinossa paapuuriin ja pitkänokkainen pää kallellaan puolikoomisen kysyvästi. Hänen takanaan seisoi valkotukkainen täti-ihminen villatakissa.

”Minä olen Proctor. Tarvitsetko apua tuon kanssa?” mies kysyi kurkistaessaan rattaisiin.

”Mistä minä tiedän, että se olet sinä?” Lily tivasi.

”Koska arvoisa äitisi soitti minulle illalla yksityisnumerooni ja pyysi minut tänne.”

”Hän sanoi yksin”, Lily valitti katsoen täti-ihmistä pen-seästi.

”Marie huolehtii talosta. Hän on myös valmis auttamaan kaikin mahdollisin tavoin”, Proctor sanoi.

Täti-ihminen astui lähemmäksi, mutta Lily sysäsi hänet sivuun ja Proctor sulki oven Lilyn perässä. Eteisen hiljaisuudessa Lily raotti muovikuomua, kunnes nukkuvan lapsen päälaki tuli näkyviin. Pojan hiukset olivat mustat ja kiharat ja ilme kadehdittavan tyytyväinen.

”Hän valvoi koko yön”, Lily sanoi ja painoi kätensä lapsen otsalle.

”Kaunis”, sanoi nainen, jonka nimi oli Marie.

Lily työnsi rattaat eteisen hämäripäähän paikkaan portaiden alle, kaivoi rattaiden alta ja veti esiin ison valkoisen kirjekuoren, jossa ei lukenut mitään, ja astui Proctorin eteen. Proctorin puolinainen hymy toi Lilylle mieleen iäkkään kato-lisen papin, jolle hänen oli kuulunut tunnustaa syntinsä sisä-oppilaitoksessa. Lily ei ollut viihtynyt koulussa eikä ollut pitänyt papista eikä aikonut pitää nyt Proctoristakaan.

”Minun käskettiin istua tässä sen aikaa, että luet sen”, hän kuulutti Proctorille.

”Ilman muuta”, Proctor suostui säyseästi ja katsoi häntä vinosti lasiensa läpi. ”Ja saanko myös ilmaista vilpittömät pahoitteluni?”

”Jos sinulla on viesti, minun pitää antaa se hänelle suullisesti”, Lily sanoi. ”Hän ei halua puhelua, tekstiviestiä eikä sähköpostia. Ei salaisesta palvelusta eikä keneltäkään. Ei sinultakaan.”

”Sekin on hyvin valitettavaa”, Proctor sanoi hetken totisena mietittyään, ja kuin olisi vasta nyt havahtunut huomaamaan kädessä pitelemänsä kirjekuoren sohi sitä pohtivasti luisevilla sormillaan. ”Melkoinen opus, täytyy sanoa. Montako liuskaa, mitä arvelet?”

”En tiedä.”

”Kirjepaperia?” – sohiminen jatkui – ”Ei voi olla. Keneläkään ei ole tämän kokoista kirjepaperia. Tavallista konekirjoituspaperia luultavasti.”

”En ole katsonut kuoreen. Minähän sanoin.”

”Aivan, aivan. No niin” – koominen pikku hymy riisui Lilyn hetkeksi aseista – ”panenpa siis toimeksi. Näyttää siltä, että lukemista piisaa. Poistun nyt, jos sopii.”

Lily ja Marie istuivat eteisen vieressä sijaitsevassa karussa olohuoneessa vastakkain tartaanilla verhoilluilla muhkuraisilla tuoleilla, joissa oli pehmustamattomat käsinojat. Heidän välissään naarmuuntuneella lasipöydällä oli peltinen tarjotin ja sillä kahvitermos ja suklaalla kuorrutettuja digestiivikeksejä. Lily oli kieltäytynyt molemmista.

”Miten hän jakselee?” Marie kysyi.

”Kuten voi odottaa, kiitti kysymästä. Hän on kuoleman-sairas.”

”Niin. Se on tietysti kamalaa. On aina. Mutta miten hän voi henkisesti?”

”Hänellä leikkaa edelleen, jos sitä tarkoitat. Hän ei huoli morfiinia, ei hyväksy sitä. Tulee alakertaan syömään, kun pystyy.”

”Toivottavasti ruoka vielä maistuu.”

Lily ei enää kestänyt vaan marssi eteiseen ja piti Samia silmällä, kunnes Proctor palasi. Proctorin huone oli pienempi kuin ensimmäinen ja hämäämpi, ja ikkunoissa oli hyvin paksut, vanhat verhot. Proctor halusi säilyttää kunnioittavan etäisyyden ja asettui takaseinän lämpöpatterin viereen. Lily ei pitänyt hänen ilmeestään. Sinä olet Ipswichin sairaalan syöpälääkäri ja sanot kohta jotain, mikä on tarkoitettu vain lähiomaisille. Sinä kerrot minulle, että hän kuolee, mutta minä tiedän jo sen, joten mitä on jäljellä?

”Oletan, että tiedät, mitä äitisi kirjeessä lukee”, Proctor aloitti värittömästi eikä enää kuulostanut papilta, jolle Lily ei suostuisi ripittäytymään, vaan paljon todellisemmalta. Ja nähdessään Lilyn aikovan kiistää Proctor sanoi: ”Ainakin pääpiirteissään, jos et varsinaista sisältöä.”

”Johan minä sanoin”, Lily puuskahti. ”En pääpiirteissään enkä millään muullakaan tavoin. Äiti ei kertonut enkä minä kysynyt.”

Me leikimme samaa leikkiä asuntolassa: kuinka pitkään pystyt tuijottamaan toista tyttöä silmiäsi räpäyttämättä tai hymyilemättä?

”Hyvä on, Lily, katsotaanpa asiaa toiselta kantilta”, Proctor ehdotti raivoistuttavan pitkämielisesti. ”Sinä et tiedä, mitä kirjeessä lukee. Et tiedä, mistä siinä on kyse. Mutta olet kertonut

yhdelle tai toiselle ystävällesi, että piipahdat Lontooseen viemään sen. Kenelle siis kerroit? Minun täytyy nimittäin todellakin tietää.”

”En ole hitto kertonut kenellekään sanaakaan”, Lily ärähti huoneen toisessa päässä ilmeettömänä seisovalle miehelle. ”Äiti kielsi kertomasta, joten minä en kertonut.”

”Lily.”

”Mitä?”

”Tiedän hyvin vähän sinun elämäntilanteestasi. Mutta siitä vähästä mitä tiedän, päätelen, että sinulla täytyy olla jonkinlainen elämänkumppani. Mitä sanoit hänelle? Et voi noin vain kadota vaikeista kotiooloistasi koko päiväksi esittämättä jonkinlaista veruketta. Mikä sen inhimillisempää kuin sanoa ihan vain ohimennen miesystävälle, naisystävälle, kaverille – jopa tuttavalle – ’Arvaa mitä? Minä piipahdan Lontooseen viemään supersalaisen kirjeen äidin puolesta?’”

”Väitätkö, että se on inhimillistä? Meille? Puhua keskenämme niin? Tai tuttavalle? Inhimillistä on se, että äiti kielsi minua kertomasta kenellekään, joten minä en kertonut. Sitä paitsi minut on indoktrinoitu. Teidän porukkaanne. Olen mukana. Kolme vuotta sitten päätäni uhattiin pistoolilla ja sanottiin, että olen tarpeeksi aikuinen pitämään asioita salassa. Eikä minulla ole kumppania eikä minulla ole likkakavereita, joille hölöttäisin.”

Tuijotusleikki alkoi taas.

”Enkä minä kertonut isällenkään, jos sitä kysyt”, Lily lisäsi äänellä, joka kuulosti pikemminkin synnintunnustukselta.

”Kielsikö äitisi kertomasta isällesi?” Proctor tiedusteli varsin kärkevästi.

”Hän ei sanonut, että minun pitäisi, joten minä en kertonut. Sellaisia me olemme. Sellainen perhe. Meillä ollaan varpailaan. Kenties sinunkin kotonasi ollaan.”

”Kerrohan sitten”, Proctor jatkoi sivuuttaen sen, mitä hänen perheessään tehtiin tai ei tehty. ”Kysyn ihan uteliaisuuttani: minkä näennäisen syyn annoit sille, että lähdit tänään käymään Lontoossa?”

”Tarkoitatko peiteterinaa?”

Kaidat kasvot kirkastuivat huoneen perällä.

”Kyllä, ilmeisesti tarkoitan”, Proctor myönsi kuin peitetarina olisi ollut hänelle uusi käsite ja oikeastaan aika hauska sellainen.

”Me katsastamme yhtä esikoulua asuntoni lähellä Bloomsburyssa. Jotta saan Samin jonotuslistalle, kun hän täyttää kolme vuotta.”

”Thailtavaa. Ja aiotko oikeasti käydä katsastamassa koulua? Samin kanssa? Tavata henkilökuntaa ja niin edelleen? Saadaksesi hänen nimensä listaan?” Proctor oli nyt kuin huolestunut eno, ja sangen vakuuttava roolissaan.

”Riippuu siitä, millaisella tuulella Sam on, kun pääsemme lähtemään täältä.”

”Käy toki siellä, jos suinkin voit”, Proctor kehotti. ”Silloin on helpompaa, kun palaat.”

”Helpompaa? Mikä on helpompaa?” – Lily ärtyi taas – ”Tarkoitatko, että on helpompaa valehdella?”

”Tarkoitan, että on helpompaa olla valehtelematta”, Proctor oikaisi vakavana. ”Jos sanot käyväsi Samin kanssa jossain koulussa ja todella käyt siellä ja sitten kotiin palattuasi sanot käyneesi siellä, miten sinä muka valehtelisit? Sinulla on jo

muutenkin tarpeeksi stressiä. En osaa kuvitellakaan, miten kestät sen kaiken.”

Kiusallisen hetken ajan Lily tiesi, että Proctor tarkoitti mitä sanoi.

”Jäljelle jää siis kysymys”, Proctor jatkoi palaten asiaan, ”mikä vastaus minun pitäisi pyytää sinua välittämään hyvin urhealle äidillesi. Sillä olen hänelle vastauksen velkaa. Ja hänen on se saatava.”

Proctor piti tauon kuin olisi toivonut Lilyltä hiukan apua. Jäättyään ilman hän jatkoi.

”Ja kuten sanoit, sen täytyy olla suullinen. Ja sinun on annettava se kahden kesken. Lily, tämä on todella valitettavaa. Saanko aloittaa?” Proctor aloitti joka tapauksessa. ”Meidän vastauksemme kaikkeen on myöntävä. Siis kolme kertaa kyllä. Hänen viestinsä on nyt otettu sydämenasiaksi. Hänen huolenaiheensa pohjalta ryhdytään toimiin. Kaikkiin hänen ehtoihinsa suostutaan täysin. Muistatko kaiken tämän?”

”Muistan, jos oikein pinnistän.”

”Ja välitä hänelle tietysti suuret kiitokset rohkeudesta ja uskollisuudesta. Ja kiitän myös sinua, Lily. Ja sanon vielä kerran, että olen hyvin pahoillani tapahtuneesta.”

”Entä isäni? Mitä minun pitää hänelle sanoa?” Lily tivasi leppymättömästi.

Koominen hymy taas, kuin varoitusvalo.

”Aivan, hmm. Voisitko kertoa hänelle kaiken esikoulusta, jota käyt vielä katsastamassa? Siksihän sinä tänään Lontooseen tulit.”

* * *

Sadepisarat roiskuivat jalkakäytävästä jalkoihin, kun Lily jatkoi Mount Streetille. Siellä hän viittoi taksin ja käski kuljettajan viedä hänet Liverpool Streetin asemalle. Ehkä hän oli oikeasti aikonut käydä esikoulussa. Hän ei enää tiennyt. Ehkä hän oli edellisiltana sanonut käyvänsä, vaikka tuskinpa, sillä hän oli jo päättänyt, ettei enää koskaan selittelisi tekemisiään muille. Tai ehkä ajatus oli tullut mieleen vasta Proctorin painostettua häntä. Lily tiesi vain tämän: hän ei taatusti kävisi missään koulussa Proctorin mieliksi. Hitot hän siitä ja kuolemansairaista äideistä ja heidän salaisuuksistaan ja kaikesta sellaisesta.

2

Samana aamupäivänä pienessä rannikkokaupungissa Itä-Anglian laidalla 33-vuotias Julian Lawndsley -niminen kirja-kauppias astui ulos upouuden puotinsa sivuovesta pidellen pystyssä mustan päällystakin samettikaulusta – takki oli jääne hänen kaksi kuukautta aiemmin hylkäämistään City-elämästä. Hän lähti puskemaan aution sorarannan viereistä katua pitkin etsien sitä ainoaa kahvilaa, josta sai aamiaista tähän ankeaan vuodenaikaan.

Julian ei ollut suopealla tuulella sen paremmin itseään kuin koko maailmaa kohtaan. Edellisenä iltana tehtyään yksin tuntikaudet inventaaria hän oli noussut portaat vastikään saaneerattuun ullakkoasuntoonsa kauppansa yläkertaan ja huomannut, ettei hänellä ollut sähköä eikä juoksevaa vettä. Soitto rakennusfirman puhelimeen ohjautui suoraan vastaajaan. Hän ei mennyt yöksi hotelliin – olisikohan edes löytänyt hotellia, joka olisi ollut auki tähän aikaan vuodesta – vaan syytytti neljä kynttilää, korkkasi punaviinipullon, kaatoi itselleen ison lasillisen, pinosi sänkyyn varapeittoja, sukelsi niiden alle ja syventyi kaupan tileihin.

Ne eivät kertoneet hänelle mitään uutta. Hänen impulsiivinen pakonsa oravanpyörästä oli alkanut surkeasti. Ja vaikka tilit eivät kertoneet tarinan loppua, hän saattoi kertoa sen itse:

hänellä ei ollut edellytyksiä kestää selibaatin yksinäisyyttä; etäisyys ei hiljentänyt hänen lähimenneisyytensä hälinää; eikä hän pystynyt parissa kuukaudessa paikkaamaan sitä puutetta, ettei hänellä ollut ensiluokkaiselta kirjakauppiaalta odotettavaa perustason kirjallisuudentuntemusta.

Ainoa kahvila oli laudoista rakennettu hökkeli, joka seisoi edvardiaanisten rantakojujen rivistön takana merilintujen kirkuessa mustuneen taivaan alla. Julian oli nähnyt kahvilan aamuisin juoksulenkeillä, mutta hänelle ei ollut juolahtanut mieleenkään astua ovesta sisään. Rikkoontunut vihreä kyltti välkytti sanaa JÄÄTELÖ, jonka lopusta puuttui Ä-kirjain. Hän kiskaisi oven auki, piteli sitä tuulta vasten selällään, astui sisään ja antoi vaivihkaa oven sulkeutua perässään.

”Hyvä huomenta, ystäväni!” kuului sydämellinen naisääni kovaa keittiön suunnasta. ”Istuu vapaasti minne vain! Minä tulla ihan kohta.”

”Hyvää huomenta sinullekin”, Julian huikkasi innottomasti.

Loistevalojen alla oli kaksitoista punaisella ruudullisella muoviliinalla peitettyä tyhjää pöytää. Julian valitsi pöydän ja veti varovasti mausteikon pullojen välistä ruokalistan. Keittiön avoimesta ovesta kantautui ulkomaalaisen uutistenlukijan puheensorinaa. Takaa kuuluva rämähdys ja raskaiden askelten töminä ilmoittivat, että toinenkin asiakas oli saapunut. Julian vilkaisi seinäpeiliä ja pidätteli hymyään tunnistaessaan edelliseltä illalta uskomattoman herra Edward Avonin, itsepintaisen mutta tavallaan mielenkiintoisen asiakkaansa, joka ei ollut ostanut mitään.

Julian ei ollut vielä nähnyt Avonin kasvoja – Avon, joka oli jatkuvassa liikkeessä, oli tyystin keskittynyt ripustamaan

leveälieristä edenhattuaan ja asettelemaan vettä valuvaa vaaleanruskeaa sadetakkaa tuolin selälle – mutta oli mahdollonta erehtyä kesyttömästä valkoisesta hiuspehkosta tai yllättävän siroista sormista, jotka uhmakkaan rempseästi vetäisivät sanomalehti *Guardianin* sadetakin uumenista ja suoristivat sen eteen pöydälle.

* * *

On eilispäivän ilta, viisi minuuttia ennen sulkemisaikaa. Kaupassa ei ole asiakkaita. Niitä ei ole käynyt juuri koko päivänä. Julian seisoo kassalla ja laskee yhteen päivän niukkoja myyntituloja. Jo muutaman minuutin ajan hän on huomannut vastaapäisellä jalkakäytävällä yksinäisen henkilön, jolla on edenhattu ja vaaleanruskea sadetakki sekä kokoon taitettu sateenvarjo. Pyöritettyään lamaantunutta yritystä kuusi viikkoa Julian on oppinut tunnistamaan ihmiset, jotka töllöttävät hänen kauppaansa mutta eivät tule sisään, ja he ovat alkaneet käydä hänen hermoilleen.

Paheksuuko mies kaupan herneenvihreää maalia – kenties hän on pitkäaikainen paikkakuntalainen eikä pidä räikeistä väreistä? Vai ovatko syynä näyteikkunan monet hienot kirjat, erikoistarjoukset, joista löytyy sopiva kaikille kukkaroilta? Vai onko syynä Bella, Julianin kaksikymmentävuotias slovakialainen harjoittelija, joka usein löytyy näyteikkunan luota etsimästä erinäisiä ihastuksiaan? Ei ole. Bella on kerrankin saanut hyödyllistä työtä varastosta, missä hän pakkaa myymättömiä kirjoja kustantajille palautettavaksi. Ja nyt – ihmeiden ihme – miekkonen oikeasti astelee kadun poikki, riisuu hattuaan,

kaupan ovi avautuu ja yli kuusikymmentävuotiaat kasvot kurkistavat Julianiin päin valkoisen pehkon alta.

”Sulkemisaika”, itsevarma ääni tiedottaa Julianille. ”Sulkemisaika, minä tulen joskus toiste, ehdottomasti” – mutta toinen kurainen ruskea kävelykenkä on jo ylittänyt kynnyksen ja toinen hivuttautuu sen jäljessä perässään sateenvarjo.

”Ei suinkaan”, Julian vakuuttaa samaan sulavaan sävyyn kuin asiakas. ”Periaatteessa suljemme puoli kuudelta, mutta olemme joustavia, joten olkaa hyvä ja tulkaa sisään ja katselkaa kaikessa rauhassa” – ja tämän myötä Julian jatkaa laskeamista sillä aikaa, kun asiakas ujuttaa sontikkansa huolellisesti viktoriaaniseen sateenvarjotelineeseen ja ripustaa edenhattunsa viktoriaaniseen hattutelineeseen osoittaen siten kunnioitustaan kaupan retrotyylille. Se on valittu viehättämään iäkkäitä, joita kaupungissa on yllin kyllin.

”Etsittekö jotain erityistä vai katseletteko vain?” Julian tiedustelee ja kytkee myymälän valot täydelle kirkkaudelle. Mutta kysymys menee asiakkaalta ohi korvien. Hänellä on leveät, parrattomat kasvot, eloiset kuin näyttelijällä, ja ne loistavat ihmetyksestä.

”Minulla ei ollut aavistustakaan”, hän sanoo osoittaen käsi-varren pyyhkäisevällä eleellä, mistä kaikesta hänen ihmetyksensä johtuu. ”Kaupungissa on vihdoinkin oikea kirjakauppa. Täytyy sanoa, että olen hämmästynyt. Perin juurin.”

Tehtyään kantansa selväksi mies ryhtyy silmäilemään hyllyjä kunnioittavalla hartaudella – kaunokirjallisuutta, tietokirjallisuutta, paikallisaiheisia kirjoja, matkakirjoja, klassikkoja, hengellisiä kirjoja, taidekirjoja, runoutta. Hän pysähtyy siellä täällä poimimaan käteensä teoksen ja kohdistaa siihen

jonkinlaisen bibliofilin testin: etukansi, etulieve, paperin laatu, sidonta, paino ja miellyttävyys.

”Täytyy sanoa”, hän toistaa.

Onko ääni puhtaasti englantilainen? Se on täyteläinen, kiinnostava ja vangitseva. Mutta eikö poljennossa olekin hienonhieno vieras vivahde?

”Täytyy sanoa mitä?” Julian kysyy pienestä toimistostaan, missä hän nyt selaa päivän sähköposteja. Mies aloittaa uudestaan toisenlaiseen, uskoutuvaan sävyyn.

”Kuulkaa, minä otaksun, että teidän uusi, mainio kauppanne on täysin uuden johdon käsissä. Olenko oikeassa vai haukunko väärää puuta?”

”Johto on uusi”, Julian vastaa edelleen toimistosta, jonka ovi on auki. Ja äänessä on todellakin vieras vivahde, hyvin vähäinen.

”Sopiiko kysyä, onko myös omistaja vaihtunut?”

”Sopiihan sitä, ja vastaus on ehdoton ’kyllä’”, Julian sanoo hyväntuulisesti ja palaa entiselle paikalleen kassakoneen taakse.

”Siinä tapauksessa te olette – suokaa anteeksi.” Mies aloittaa uudelleen, ankarasti, sotilaallisesti. ”Kuulkaa – satutteko olemaan, vai ettekö ole, kyseinen nuori merenkävijä, sillä minun täytyy tietää? Vai oletteko hänen alaisensa? Sijaisensa? Joku sellainen?” Ja sitten, umpimähkään päätellen, ja syystäkin, että nämä tunkeilevat kysymykset loukkaavat Juliana: ”En tarkoita lainkaan mitään henkilökohtaista, uskokaa pois. Tarkoitan vain, että teidän mitänsanomaton edeltäjänne risti puotinsa Vanhaksi merenkävijäksi, kun taas te hänen nuorekkaampana ja luvallanne sanoen huomattavasti kelvollisempaan seuraajanaan –”

CRIME TIME

Lontoon Cityssä vaurastunut ja rahamaailmaan kyllästynyt Julian Lawndsley on ostanut pienestä merenranta-kaupungista piskuisen kirjakaupan, vaikka hän ei tiedäkään kirjallisuudesta juuri mitään.

Kauppaan ilmestyy eksenttrinen puolalainen emigrantti, joka kävi koulua Julianin isän kanssa ja jonka kuolemaisillaan oleva vaimo on brittien tiedustelupalvelun entinen johtaja. Pariskunnan hämärä menneisyys nousee uudelleen esiin, kun kotimaan-tiedustelun päällikkö alkaa penkoa vanhaa tietovuotoa. Pöyhittäessä kenenkään menneisyys ei kestä päivänvaloa eikä kukaan ole syytön, ei edes MI5.

Le Carrén jäähyväisissä viimeinen juonenkäänte yllättää ja sinetöi samalla kirjailijan koko tuotannon. Upea loppu-soitto 1900-luvun hienoimman jännityskirjailijan uralle.

ISBN 978-952-382-350-1

84.2